

## Modrý Kameň v tureckom područí

**T**urecký sultán po smrti Jána Zápoľského (1540) začal vystupovať ako ochranca jeho rodiny a začal pomaly obsadzovať Dolnú zem a dokonca sa zmocnil aj Budína a neúprosne sa tlačili hore Dunajom obsadzujúc jeden hrad za druhým. V roku 1559 uzavrel kráľ Ferdinand so sultánom mier na osem rokov. Snem rozhodol opraviť za štátne peniaze Modrý Kameň, Divín a ďalšie hrady. V roku 1562 povolal Ferdinand do Krupiny asi 10 tisícové vojsko z roľníkov, baníkov, remeselníkov a zemanov. Vojsku chýbali strelné a ťažké zbrane. Podarilo sa mu síce vytlačiť Turkov z Poiplia, ale pri Sečanoch bolo toto vojsko úplne rozbité. Podľa vtedajších správ to bola po moháčskej najkrvavejšia bitka. A Turci postupovali v dobíjaní ďalej.



Mimo ich sféry sa nachádzali ešte hrady Šomoška, Divín a Modrý Kameň. Podľa opätovných uznesení uhorského snemu (naposledy v rokoch 1567, 1568) sa mala zvýšiť obranyschopnosť Modrého Kameňa a Divína – mali sa dostávať objekty pre početnejšie posádky a objekty proti delostreleckej paľbe. Začiatkom júla 1575 budínsky paša zorganizoval ofenzívu na likvidáciu ďalších novohradských oporných bodov. Vojskové sily Novohradského, Sečianskeho a Filákovského **sandžaku** (*turecká vojsko – správna územná jednotka*) posilnili jednotky pašu Mustafu Sokoliho. **Dňa 17. júla 1575** Turci napadli Modrý Kameň, ktorý po troch dňoch dobyli. Veliteľ Imrich Pribek aj s hŕstkou obrancov ušiel na Divín.

Pozadie a priebeh tureckej ofenzívy vyvolalo veľa pochybností a obáv. Boje sa odohrali v čase „mieru“ a navyše v tom čase pri Zvolenskej Slatine táborilo desaťtisícové vojsko pod vedením Šimona Forgáča, no nezasiahlo. Súčasníci podozrievali zo zrady Jána Balašu, ktorý v roku 1575 zomrel, podľa niektorých od žiaľu nad stratou svojich hradov.

List Petra Romháňa, modrokamenského hradného kapitána, v ktorom žiada o pomoc zvolenského župana Petöa (*podľa Michala Matunáka napísal Ján Balko v románe Kvety zo záhrady Alahovej*)

*„Veľkomožný pane!*

*Po našej službe. Hľa, už je na nás nepriateľ. Dušu sme porušili Pánubohu. Preto, pre Krista, povstaňte osobne od malého po veľkého, lebo keď začali na nás, skončia na vás, akže nepovstanete. Neľutujte vyliat' svoju krv za česť Kristovu a kresťanskú vieru. Chytró dajte vedieť Jánovi Balašovi. Príďte nám na pomoc! Nepriateľa je málo Môžete pomôcť, ak chcete. Aby vás po jednom nepovyťahovali. Povstaňte za vdovy a siroty! Viete, že Boh je milostivý. Hľa, pohani sú hotoví umrieť za ich neveru. Prečo vy nepovstanete za pravú vieru? Toto je náš posledný list. Na Modrom Kameni 17. júla 1575*

*Peter Romháň, kapitán*

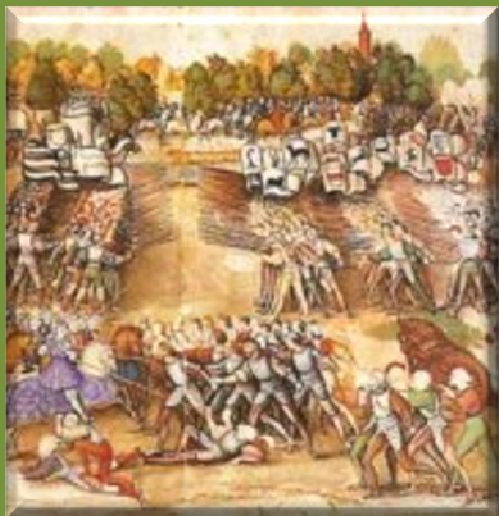
O dobýjaní hradov Modrý Kameň a Divín sa zachovala ľudová povesť, ktorej rukopis pochádza z roku 1678. Podľa povesti Turci vyzvali obklúčenú posádku Modrého Kameňa, aby sa vzdala, čo posádka odmietla. Tých, čo nepadli, Turci

pochytali a pod hradom postínali. V Modrom Kameni zotrvali Turci necelých 20 rokov. Usadili sa na širokom okolí v severnom Novohrade a juhovýchodnom Honte. Celkom zničili blízku dedinu Horné Strháre. V Doline postavili mlyn a v okolí Ipľa chceli pestovať ryžu. Modrokamenský hrad prestavali a vytvorili dvojité opevnenie – premenovali ho na **IKIPOLANKU**.

V tureckých časoch bolo akýmsi nepísaným zákonom, že mestá a hrady za prinesenie výhražného listu od Turka dali poslovi vyťať desať tvrdých palíc na dereši. Turci zas tomu, kto by jeho výhražné listy nedoručil, vypálil dom a odvliekli celú rodinu do rabstva. (Nuž tak, chudák posol, vyberaj si!)

Na porade v Tokaji (1591) sa rozhodlo pre bezpečnosť banských miest, o ktoré sa Turci neprestali usilovať, že treba dobyť naspäť hrad Divín alebo Modrý Kameň. Za veliteľa tejto operácie bol určený hlavný novozámocký kapitán Mikuláš Pálfi. Kráľovské vojská obsadením hradov v južnej časti Uhorska, medzi nimi aj hrad Modrý Kameň (15.12.1593 – pred odchodom ho Turci vyhodili do povetria), pristihli rozpínavé turecké krídla. Začalo sa s rekonštrukciami späť získaných hradov, ktoré prebiehali zdĺhavo. Hoci Turkom už dochádzali v Uhorsku sily, podnikali z okupovaných pevností pustošivé nájazdy. A tak Turci zostávajú najťažším bremenom Uhorska ešte aj počas celého 17. storočia.

Ich okupácia a invázia spôsobila poddaným neuveriteľné utrpenia, neistotu, biedu, strach. Poddaní znášali najväčšie obete – obete na životoch, aj obete hospodárske. Ak tomu všetkému prirátajme štátnu daň, mali sa čo obracať. Vyberači však netreli chudobu. Dane z titulu tureckého nebezpečenstva a protitureckej obrany, ktoré boli mŕtvou investíciou, odvádzala stolica skoro dvesto rokov.



Nájazdy tureckých ozbrojených síl boli ničivé – odvliekli alebo pálili úrodu, odháňali hospodárske zvieratá, odvliekali ľudí do zajatia, bezohľadne vraždili, vypaľovali dediny. A znovu platiť. Každý poddaný platil sultánovi daň z hlavy (harač). Ba dokonca zaviedli aj daň z krvi – vyberala sa od obce vtedy, keď v jej chotári našli zabitého Turka. Rozšíril sa aj zvyk, že poddaní museli Turkom chovať a ošetrovať kone. Keď zverený kôň ušiel alebo zahynul, musela náhradu zaplatiť obec. Poddaných Turci využívali aj na vojenské účely. Museli im dodávať a dovážať stavebný materiál na opravu hradov a pevností, zabezpečovať presuny vojenských útvarov.

K priamym následkom tureckej invázie patrí aj značný úbytok obyvateľstva. Turci úplne alebo značne zničili veľa obcí.

A tak turecké plienenie nevyváži ani kamenný most cez rieku Ipľ, postavený pri Muli, vysadený **gaštanový háj pri Modrom Kameni z roku 1580**, ryžové polia v Poltári, rozšírenie tulipánov a niektorých predmetov osobnej spotreby (čičmy, kefa, papuče).

Použitá literatúra:

**NOVOHRAD DEJINY** – regionálna vlastivedná monografia, zostavil Július Alberty, Ján Sloboda, 1989

**Slovenské hrady**, Ľudovít Janota, 1973

**Kvetý zo záhrady Alahovej** – Ján Balko

Podľa uvedenej literatúry spracovala Mária Balážová